

בס"ד

שיעור הגר"א עוזר שליט"א ראש ישיבת אתרי

המתקיים בבית הכנסת "מאור ישראל", בראנד 18, הר נוף

בענין:

אין מערב בין שמחה בשמחה

- תקעד -

נמסר בש"ק פ' ויצא ה'תשע"ט

בש"ק פ' וישלח יחל השיעור אי"ה בשעה 21:00 בליל

שבת השיעור יהיה בענין:

חיוב כתובה

השיעור יהיה לעילוי נשמת ר' זאב ב"ר דב הכהן זצ"ל
ולעילוי נשמת ר' שלמה ב"ר בן ציון זצ"ל ור' שמואל יצחק ב"ר דוד זצ"ל

בברכת שבת שלום
המארגנים

לקבלת השיעורים באימייל יש לכתוב בקשה ל"תמנתי עיצוב גרפי": timnal@zahav.net.il

אין מערבין שמחה בשמחה

הטעם שלא יערב שמחה אחרת. וצ"ב שורש החילוק בזה"

והנה כתב הרמב"ם (אישות י"ג) יש לו לאדם לישא נשים רבות כאחת ביום אחד ומברך ברכת חתנים לכולן כאחת, אבל לשמחה צריך לשמוח עם כל אחת שמחה הראויה לה. וצ"ב בטעם החילוק. וגם קשה קושית המקנה (בקו"א אה"ע סב) דאם כן למה לא ישא אשה במועד ויעשה השמחה לאחר הרגל, כמו בנושא שתי נשים כאחת.²

ועוד כתב הרמב"ם (שם הי"ב) שבחור שנשא בעולה שמח עמה שלשה ימים ולאחר מכן מותר לעסוק במלאכתו [שאיסור מלאכה תלוי בחיוב שמחה להרמב"ם ורוב הראשונים], ואעפ"י שפסק (ברכות ב"ט) שמברך ברכת חתנים כל שבעת ימי המשתה. וכמה ראשונים חולקים (ע"ש במ"מ) וסוברים שהיאך יברכו לו ברכת חתנים והוא משכים למלאכתו וחבילתו על כתפו [ומחלוקתם תלויה בפשט הסוגיא בכתובות ז' א"ס ב' הלשונות פליגי אהדדי]. ושיטת הרמב"ם צריכה באור בסברא.

ופירש הגרי"ז (בחדושי הגר"ח בסמנסיל כתובות, ובהגש"פ, ובלקוטים שבסוף סוטה ס"י יח, והובא גם בחדושי הגר"ש"ר בכתובות) דתרי דיני הן: שמחת החתן והיינו רגל' ידידיה, ועוד חיוב שמחה שחייב לשמח את אשתו; רגל' ידידיה תליא בשם 'חתן' ובוה תליא ברכת חתנים, והרי שם 'חתן' חל בהכרח בנישואין ואין שייך לדחותו, אבל חיוב שמחה דידה - שאיסור מלאכה תלוי בו - ניתן להידחות. ועל כן מובן שברכת חתנים מברך לכמה נשים כאחת ואין בזה משום עירוב שמחה בשמחה, דהברכה תליא בשם 'חתן' והלא הוא חתן אחד. ומשא"כ דין שמחה דידה שהוא חיוב המוטל עליו לשמח את אשתו, יכול לקיימו לאחר זמן וחייב לעשות כן כי היכי דלא לערב שמחת אחת בחברתה ושמח עם כל אחת שמחה הראויה לה. וגם מובן שבחור שנשא בעולה מברך כל שבעה, דהברכות תלויות בשם 'חתן' ידידיה ולא בשמחה דידה. ומ"מ לענין שמחה דידה כיון שהיא בעולה שמח עמה שלשה ימים ומשכים למלאכתו - שהרי היא אלמנה ושמחה דידה אינה אלא שלשה.

ואיל"ם לענין הרגל א"א לישא עתה ולשמוח אחר הרגל, דהא סו"ס איכא עירוב לשמחה דידה עם שמחת הרגל, ותורצה קושית המקנה.

וי"ש להעמיק ולברר גדר הדבר דשמחה דידה לא ניתנת נידחות ואילו שמחה דידה ניתנת לידחות, דהנה כעיקר דברי הגרי"ז מפורש בר"ן (פ"ק דכתובות) בשיטת הרמב"ם, ששני דינים המה -

א ויש מקום לפרש שהכל ביסודו טעם אחד הוא, וכמפורש בתוס' כתובות מז. ועוד [ול"ק רישא לסיפא ול"ק הלשון 'כמו שביארנו'. וגם לפ"ז לא יסתרו דבריו בפיה"מ שנקט טעם המטנה משום דאין מערבין עם דבריו שבהלכות י"ט]. אלא דלולא קרא ד'ושמחת בחגך' הו"א שהתח הוא זמן שמחה אך לא מושא השמחה, ואחת לי א"י שמח בבשר ובין או בנישואין [ממילא אין בזה פגיעה אף בשמחת הנישואין, דאין כאן שמחה נוספת אלא היא לבדה], קמ"ל קרא שהתח הוא ממרכיבי השמחה ותנוכה. וכדעסיק בהל' י"ט הביא מקור הדין, אבל טעם הדין ונדרו הוא משום שממנעט ופוגע בשמחה כשמערב עמה שמחה אחרת. [ונראה שרמזו ר"ל בימערבין לשתי משמעויות: לשון תעורבות ולשון כהוון ושקיעה, כמו ועברה כל שמחה, שבכך שמערב בה שמחה הוא מערבה ומשכחה]. ובהו מכבאר טעם השי"ע (תרצ"ו) שנושאין נשים בפרוים. והקשה המנ"א הלא קי"ל אין מערבין שמחה בשמחה, ומה הפרש בין חג דאורייתא לדרבנן. אך הטעם מבואר בר"מ שם שבפרוים ליכא גדר 'בחגך' לשמח בחג עצמו אלא סגי בתוצאת השמחה גם אם שמח מחמת דברים אחרים ולא מחמת הנס.

ב ונראה דשמחת הרגל עיקרה המכוון הוא שמחת הלב מהחג ואילו בשר ויין וכד' הם האמצעים לשמחה, וכלשון הרמב"ם בהל' י"ט שצריך שיהא שמח ומנוח ללב (וכמו שמתבאר להלן בפנים), וכשנושא אשה עלול לשכח שמחת החג גם אם ניהוג השמחה יעשה אח"כ, ואילו בנישואין המצוה היא ניהוג שמחה [דומיא דמצות אבילות שעיקר גדרה הוא הניהוג המעשי ולא צער הלב כמיוש"כ רש"י בסוכה], וכל שמפריד הניהוג סגי. עוד י"ל עפ"י דמהר"א בבאור דברי התוס' (בכתובות מז.) דנישואין ברגל בלא שמחה אינם אסורים אלא מדרבנן, דעיקר שמחה בסעודה, וא"כ י"ל שבנישואין לבד ליכא כלל משום עירוב שמחה בשמחה, ורק ברגל אסרו חכמים שלא ישכח שמחת החג.

א תנן (מו"ק ה:): אין נושאין נשים במועד כו' מפני ששמחה היא לו אבל מחזיר את גרושתו. ואמר שמואל לפי שאין מערבין שמחה בשמחה. רבה בר רב הונא אמר מפני שמניח שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו. א"ל אביי לר"י הא דרבר"ה דרב הוא, דאמר רב דניאל בר קמינא אמר רב מנין שאין נושאין נשים במועד שנאמר ושמחת בחגך - בחגך ולא באשתך. ובתוס': הא דאין מערבין שמחה בשמחה גזירת הכתוב כדדריש לקמן מקרא דשלמה. ובירושלמי דריש מדכתוב מלא שבוע זאת וכו'.

והרמב"ם בהל' אישות (י"ד) כתב: 'ואפילו בחולו של מועד אין נושאין נשים כמו שביארנו לפי שאין מערבין שמחה בשמחה שנאמר מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת' - הרי נקט טעמא דשמואל. והקשה הלחם-משנה (יו"ט ז, טז) דבהל' יום טוב כתב הרמב"ם טעמא דרבה בר רב הונא וכתב: 'ואין נושאין נשים ולא מייבמין במועד כדי שלא תשתכח שמחת החג בשמחת הנישואין' והיינו כרב דנפק"ל מ'ושמחת בחגך' - ולא באשתך. וביותר אין מובן מה שכתב בהל' אישות 'כמו שביארנו', והיינו בהלכות יו"ט, והלא שם ביאר טעם אחר. ועוד קשה מהמשך דבריו בהל' יום טוב: 'ומאוסין נשים במועד ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין ולא סעודת נישואין שלא יערב שמחה אחרת בשמחת החג'. והיא מימרא דשמואל (במו"ק יח:). וקשיא רישא לסיפא, דברישיא כתב טעמא דרב, ובסוף דבריו כתב כשמואל דסעודת אירוסין ונישואין אסורה שלא יערב שמחה בשמחה, והיאך מזכי שטרא לבי תרי.

ובספר בית מאיר (אה"ע סב) פירש דנקט הרמב"ם שרב מודה בעלמא לטעמא דשמואל דאין מערבין שמחה בשמחה, וכגון בסעודת אירוסין ונישואין ברגל, ורק בנישואין בלא סעודה סובר שאין שייך טעם זה ולכך הוצרך לטעמא ד'ושמחת בחגך' ולא באשתך, וכוותיה פסק הרמב"ם, ולכך הביא טעמא דאין מערבין שמחה בשמחה רק לענין סעודת נישואין.

ועדיין יש לבאר לאידך גיסא, מ"ט לא סגי בטעמא דרב אף לענין סעודה. ועל כרחנו לומר כדברי הכתב-סופר (קלח) דטעמא דרב אמור רק בנישואין עצמם ולא בסעודה. וביאר שם לפי דרכו. והנה אף כי הדברים צודקים בחשבונם בשיטת הרמב"ם, עדיין צריך לבאר טעמא דמלתא; מדוע כל טעם שייך בדבר אחד ולא בחברו; אין מערבין שייך רק בסעודה, ו'ושמחת בחגך' שייך רק בנישואין בלא סעודה. וגם קושיא קמייתא אכתי לא נתישבה, שבהל' אישות שינה הרמב"ם טעמו מבהל' יו"ט ואף כתב 'כמו שביארנו'.

והנה בלשונות כמה מהראשונים משמע דטעמייהו דרב ושמואל ביסודם חד הם; ששמחה אחת ממועטת ופוגעת בחברתה, אלא דפליגי מה נכלל עד כמה נכלל בהך דינא, דלשמואל כל שתי שמחות אין מערבין זו עם זו, ואף בכגון שתי שמחות נישואין וכהילפותא מנישואי רחל ולאה שנעשו בנפרד, [וע' בתוס' מו"ק שם לענין שאר שמחות], ואילו לרב לא שמענו מניעה אלא בשמחת החג עם שמחת נישואין, ואולם ביסוד הדבר שוים הם. אכן ברמב"ם נראה שהם שני טעמים חלוקים ביסודם שהרי בענין המועד גופא חילק בהלכות יו"ט הדינים והטעמים; לענין הנישואין עצמם הביא הטעם שלא תשתכח שמחת החג ולענין סעודה הביא

דבריו (ברכות ב:) שגדר הדין הוא שכשבאו אנשים שלא שמעו ברכת הנישואין בשעת נישואין - מברכים בשבילם שבע ברכות כדרך שמברכים בשעת נישואין. וכבר העמידו אחרונים (ערוה"ש סב,כד-כה וקה"י כתובות ו) מחלוקת הראשונים בענין; להרמב"ם גדר הדין הוא משום חיוב הנוכחים לברך, וכשבאו אנשים שלא שמעו הברכות בנישואין - חל חיוב שבע ברכות מחמתם, ואילו התוס' והרא"ש וש"פ נקטו שגדר פנים חדשות היינו ריבוי שמחה, שמרבים בסעודה ובשמחה בגלל אלו החדשים שלא היו מקודם [אבל לא משום לתא דחובה דידהו]. ונפ"מ שלהרמב"ם הכל תלוי אם האנשים שמעו הברכות אם לאו, ולא תליא אם היו בשעת הסעודה - כמבואר מלשוננו, ואילו לשאר הפוסקים גדר פנים חדשות נקבע בסעודה, שאם כבר היו בסעודה הנישואין אין ריבוי בשבילם כעת, ואם לא היו בסעודה מקודם - יש ריבוי שמחה ומברכים [זהו טעם הפוסקים (סב,ה) שאין נקראים פנים חדשות אלא כאלו שראויים להרבות בשבילם]. ונפ"מ לפנים חדשות שנוכחים בסעודה ולא בברכות, או להפך שנוכחים בשעת הברכות אבל לא נכחו בסעודה. וכן נפ"מ במה שמבואר בראשונים ובפוסקים דשבת חשיבא כפנים חדשות ומברכים אף אם אין אנשים חדשים - זה שייך רק לסברת שאר הפוסקים שהכל תלוי בריבוי שמחה, ובשבת איכא ריבוי שמחה כדברי המדרש דפנים חדשות באו לכאן, אבל להרמב"ם שיסוד הדין נובע מחיוב אותם אנשים שלא שמעו הברכות, אין שייך כלל גדר זה בשבת (כמוש"כ הערוה"ש והקה").

וא"כ הרי נראה שהרמב"ם לשיטתו שהברכות תלויות בעיקר זמן השמחה ולא בניהוג המעשי של השמחה כנ"ל, על כן נמנע מלפרש דין פנים חדשות כשאר הראשונים דתליא בהגדלת השמחה והסעודה, שאין ענין ברכת חתנים תלוי בניהוג השמחה המעשי ובריבוי סעודה [אף כי נתקנו הברכות להאמור בשעת סעודה], אבל הראשונים דנקטו שלא יתכן שמשכים למלאכתו ומברכים ברכת חתנים, זהו מפני שסוברים שהברכה שייכת לשמחה ששמח עם אשתו, ועל כן מתפרש ענין פנים חדשות לשיטתייהו בריבוי שמחה וסעודה.

והרי מוטעמים דברי הגר"י בשיטת הרמב"ם שהם שני גדרים נפרדים: דין שמחה דידה שאינה ניתנת להידחות, התלויה בשמחת לבו של החתן מחמת עצם הימים שהם ימי המשתה וירגל' דידה. ועוד דין ניהוג שמחה שצריך להיות שמח עם אשתו, שהוא חיוב מעשי שיכול לידחות אצל כל אשה ואשה שנושא משעה שיקבעו עצמם החתן והכלה לאכול ולשתות ולשמוח יחד [וכדברי הגר"ד מקרלין ביד דוד (הל' אישות שם)]. וברכת חתנים תלויה בעצם הימים ולא בניהוג השמחה המעשי, הלכך בנושא שתי נשים הגם שדוחה שמחת כל אחת ואחת לזמן נפרד, הברכות מברך לכולן כאחד כמוש"כ הרמב"ם. ובוה מובן דבחור שנושא אלמנה החיובים נחלקים; מברכים כל שבעת ימי המשתה - דהא תליא ברגל דידה, והואיל והוא בחור הרי זמן שמחתו שבעה, ואילו ניהוג השמחה של החתן עם הכלה אינו אלא שלשה, דהא חיוב שמחה דידה באלמנה אינו אלא שלשה ימים בלבד.

א ולפי זה יש ליישב סתירת דברי הרמב"ם לשיטתו, ויובן הא דס"ל דטעמא ד'אין מערבין שמחה בשמחה' שייך רק בעשיית סעודת נישואין ואירוסין ברגל ולא בנישואין גרידא, ואילו טעמא ד'ושמחת בחגך' ולא באשתך שייך רק בנישואין ולא בסעודה,

שמחה דידיה ושמחה דידה, ולכן בבחור שנשא בעולה הברכה שבעה אעפ"י שהשמחה שלשה. וכן איתא בתורא"ש וברשב"א שם [בבאור הך שיטה שלשונות הגמרא לא פליגי אהדדי, אלא שהם לא הזכירו שזו שיטת הרמב"ם]. ומתוך דבריהם דלינו מורגינתא טבא, שכתבו 'שברכת חתנים תלויה בשמחת הלב של החתן'. ולפי"ז נמצא שהם שני גדרים חלוקים; שמחה דידיה הוא מצב של שמחת הלב הנובע מצד עצם הנישואין, ואילו שמחה דידיה הוא ניהוג מעשי שמחויב בו. ואם כן מובן שצב שמחת הלב נמשך ממילא מהנישואין ואין שייכת בו דחיה, משא"כ הניהוג המעשי שייך לידחות לאחר זמן.

ומהו"קת מאד לשונו הזהב של הרמב"ם שכתב בשלש מקומות בלבד גבי נישואין ימי המשתה: בריש הל' אבל כתב שמשה רבינו תיקן להם לישראל שבעת ימי אבלות ושבעת ימי המשתה [ומקורו בירושלמי ריש כתובות]. והמפרשים הקשו מדבריו בהל' אישות (י,ב) דתקנת חכמים היא שכל הנושא בתולה יהיה שמח עמה שבעת ימים, ואילו כאן כתב תקנת משה רבינו. ובהל' טומאת צרעת (ט,ט) כתב 'חתן שנראה בו נגע נותנין לו כל שבעת ימי המשתה' [וכלשון המשנה פ"ג דנגעים]. ובהלכות ברכות (ב,ט) כתב גבי ברכת חתנים שמברכים אותה בבחור 'כל שבעת ימי המשתה'.

ולפי האמור מדויק הדבר מאד שרק באלו המקומות שמדובר בהם על עצם הימים ולא על הניהוג המעשי דשמחה, נקט הרמב"ם לשון ימי המשתה; שהרי תקנת משה רבינו היינו דומיא דשבעת ימי אבלות, שהיא על גדר הימים עצמם. ואילו 'תקנת חכמים' שכתב בהל' אישות - קאי רק על ניהוג שמחה דידה שחייב לשמוח עם אשתו, ואינו עוסק במלאכתו וכו', שזהו הנידון בהלכות אישות שם דמיירי הרמב"ם - כמו בהלכות דלעיל שם - בזכויות שתקנו חז"ל לטובת האשה, ולא היינו התקנה של עצם שבעת הימים דימי המשתה. ומתורצת קושית המפרשים. וכן הא דאין רואים את הנגעים, תליא בדין הימים עצמם שהם רגל דידה, וכמו שאין רואים את הנגעים ברגל. וכן ברכת חתנים תלויה בשם חתן דידיה דהיינו בהחפצא דהימים גופייהו ולא בחיוב ניהוג השמחה כנ"ל.

ובזה מבוארת שיטת המאירי (כתובות ד.) דאלמון שנשא אלמנה וארע לו אבל, נוהג באבלות לאחר יום הראשון לנישואין. - נקט שדחייית האבלות היא מכח זמן השמחה בעצם, ובאלמון ואלמנה הוא יום אחד, ואילו חיוב השמחה ששמח עם אשתו שלשה ימים הוא דין של ניהוג מעשי. ועוד כתב המאירי (במשנה ריש כתובות ד"ה ונשוב) שאיסור מלאכה באלמון שנשא אלמנה אינו אלא יום אחד [והא דאמרין דשקדו שיהא שמח עמה שלשה ימים שעל כן תיקנו שישא בחמשי בשבת - אין זה אלא כתחבולה שלא יצא למלאכתו שלשה ימים, חמשי ששי ושבת, ויהא פנוי לשמחה], ונקט - דלא כהרמב"ם ושאר ראשונים - שאיסור מלאכה אינו תלוי בשמחה דידה אלא מפני שחתן דומה למלך, וכמו שהביא שם מפרקי דר' אליעזר, ושם 'חתן' באלמנה אינו אלא יום אחד. [ובחלקת מחוקק (סד סק"ב) פירש בדעת הרמ"א שיש איסור מלאכה אף מצד שמחה דידיה. ונפ"מ שאף אם היא מוחלת - אסור לצאת למלאכתו משום שמחתו. וזהו חידוש, דפשטות הדברים שגם לרמ"א איסור מלאכה תליא בשמחה דידה בלבד וכדעת רוב הראשונים].

ב ונראה שהרמב"ם הולך בזה לשיטתו בבאור ענין הצורך ב'פנים חדשות' כדי לברך שבע ברכות בימי המשתה, שמבואר

היחיד הוא משום שמערב שמחה בשמחה ופוגע בניהוג השמחה דנישואין ע"י שמשותף באותו ניהוג ענין שמחה אחר. וא"כ מה שכתב 'כמו שביארנו' הכוונה היא לסוף דבריו שבהל' יו"ט, שהזכיר שם לענין סעודת נישואין טעמא דעירוב שמחה בשמחה.

ווא"ת הלא כתב בהל' אישות שם שמוטר לארס בכל יום, ולכאורה הכוונה לאירוסין ממש דאילו סעודת אירוסין אסורה בחג, ואם כן לא הוי דומיא דנישואין דמיירי בסעודה - נראה שמצד הפן ההלכות אישות אכן מותר אף סעודת אירוסין שהרי אין בסעודה זו כל חיוב, ורק משום פגיעה ביו"ט אסור. באופן שעצם הדין נכון כלפי האירוסין עצמם, ומצד הדיוק דאף סעודת אירוסין בכלל ההתר - זה אמת מצד הלכות אישות דמיירי ביה התם, ודוק].

ד ויש להשלים הבאור בסידור דברי הרמב"ם בענין דברכת חתנים, דהנה כתב (אישות יג) 'וצריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם הנישואין, והן שש ברכות וכו'". והראשונים (ערו"ן פ"ק דפסחים) חלקו ונקטו שאין לברך קודם הנישואין אלא לאחריהם [וכך מנהגנו]. ובבית יוסף (סבא) פירש בדעת הרמב"ם משום דכל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן. והיינו דנקט הב"י בשיטת הרמב"ם שברכת הנישואין היא ברכת המצוות. ולפי דבריו מדוקדק שבהלכות אישות הביא הרמב"ם רק את ברכת חתנים שבשעת הנישואין ואילו אמירת הברכות בכל שבעת הימים לא הביא אלא בהלכות ברכות - שלכך חילקו, מפני שגדריהן שונים; בשעת הנישואין הן מגדר ברכות המצוות ובמשך שאר הימים - ברכות השבח.

אלא שעיקר השוואתו ברכה זו לברכות המצוות מוקשה, דאדרבה, ממשמעות דברי הרמב"ם (שם גכג) נראה שדוקא ברכת האירוסין היא ברכת המצוות - וגם נוסחתה מורה כן - וכמו שכתב שם הרמב"ם שלכן אם לא בירך קודם הקדושין לא יברך אחר כך, וכן מבואר בלשונו שם שחיוב הברכה מוטל על החתן דוקא. [ואם מצי גם אחר לברך, הוא מדין ערבות להוציא את החתן אכן לדברי הרא"ה (בשה"ג"ר"ה כח) שאין דין ערבות במצוות פרטיות כגון פדיון הבן ומילה' - לא יהני. ודעת הרא"ש (כפ"ק דתובות אות יב) שאין ברכת האירוסין ברכת המצוות אלא ברכת השבח. וכנראה פלוגתתם לשיטתם אם הקדושין מצוה היא (ערמב"ם ריש הל' אישות ובסהמ"צ ריג. וע' בספר המקנה ק"א הל' קדושין כו) או אינן אלא הכשר מצוה למצות פו"ר - ערא"ש שם ור"ן רפ"ב דקדושין]. אבל ברכת חתנים גם להרמב"ם היא ברכת השבח, וכדמוכח ממה שכתב הרמב"ם (אישות יו) שאם נכנס לחופה ולא בירך ברכת חתנים - מברך אפילו אחר כמה ימים. ועוד נראה בפשוטו מסתימת דברי הרמב"ם 'וצריך לברך ברכת חתנים בבית החתן' - שאין חיוב הברכה מוטל על החתן דוקא.

והר"ן (בפסחים ז) פירש בשיטת הרמב"ם שאף שברכת חתנים ברכת השבח היא, אך כיון שכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, והרי שיטת הרמב"ם (אישות יב) שחופה שאינה ראויה לביאה לא מהניא, הלכך צריך לברך קודם החופה כדי שתהא החופה ראויה לביאה. וגם לפי דבריו מובנת חלוקת הרמב"ם, דבהל' אישות לא הזכיר אלא הברכות שבשעת הנישואין, כי רק הן מענין ההלכות שכתב שם בדיני ותנאי החופה, משא"כ הברכות שבשאר ימי המשתה אין ענינן שם אלא בהלכות ברכות.

אך גם דרך זו מוקשה לפי פשט דברי הרמב"ם בחיבורו הגדול (שם

שהרי לפי האמור עצם שמחת הנישואין אצל החתן היא שמחת הלב, ואילו סעודת הנישואין היא ניהוג השמחה המעשי שנתחייב להיות שמח עם אשתו, וא"כ נראה דגדר 'אין מערבין שמחה בשמחה' שייך לניהוגי השמחה שבפועל, שיש לייחד ניהוג שמחה לכל ענין בפנ"ע ולא לערבם, שאם עושה ניהוג משותף לשתיהן שמחות הרי ממעט משתיהן, הלכך טעם זה שייך רק בסעודה שהיא חיוב ניהוג מעשי, משא"כ בנישואין לבדם דליכא ניהוג מעשי של שמחה, אם נושא ברגל אין כאן ניהוג-שמחה משותף לרגל ולנישואין, דהלא הנישואין עצמם אינם ניהוג שנצטוונו לעשותו ברגל עד שתאמר שעושה ניהוג משותף לשני ענינים. ומאידך גיסא, טעמא ד'ושמחת בחגך' ולא באשתך אמור רק כלפי שמחת הלב, שצריך שיהא שמח שמחת הלב ברגל [כלשון הרמב"ם (יו"ט ויז) 'שבעת ימי הפסח וכו' חייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני בניו וכל הנלוים עליו שנאמר ושמחת בחגך וכו'". ואף דאיכא נמי חיוב ניהוג בעשיית מעשים המשמחים - האנשים בבשר ויין וכו' (ערמב"ם שם ה"ח) - אין זו שלימות השמחה אלא אמצעיים לשמחת הלב, ואם אדם זה אינו שמח בבשר ויין - לא יצא ידי חובתו עד שישמח בדבר אחר כמוש"כ השאג"א (סח), ואם שמחת לבו נתונה לענין אחר הרי שמחת-הלב שמצד הרגל משתכחת. אבל אם נשא קודם הרגל ורק ניהוג סעודה ברגל, וכן בסעודת אירוסין, אין לבוא מצד שכחת שמחת הלב ברגל, שהרי אין כאן שמחת הלב דנישואין רק ניהוג מעשי גרידא, וזה אינו ממועט מ'ושמחת בחגך'.

ומיושבת סתירת דברי הרמב"ם מרישא לסיפא, שלענין הנישואין עצמם שאז הוא זמן שמחת לבו דחתן, כתב 'כדי שלא תשתכח שמחת החג בשמחת הנישואין' - היינו שכחת הלב משמחת הלב ברגל, ואילו גבי סעודת אירוסין ונישואין בלא נישואין [וכן גבי שמחה דידה בנושא שתי נשים (בהלכות אישות יג)] כתב הטעם 'שלא יערב שמחה אחרת בשמחת החג' כלומר שלא יערב ניהוג מעשי של שתי שמחות בניהוג אחד אלא יפריד הניהוגים של כל שמחה ושמחה.

ומיושבת נמי סתירת דבריו מהלכות אישות, שכבר ייסד הגר"ח מוולאזין (חוט המשולש י) שכוונת הרמב"ם בחיבורו נלמד מלדרוש סמוכין מסידורו, וממה שכפל הרמב"ם הלכה זו בהלכות אישות ובהלכות יו"ט למדנו שיש איסור בדבר הן מצד דיני היום-טוב הן מצד חיובי האישות שמחויב בהם החתן, והנה בהלכות יו"ט מנה כל הדברים האסורים מצד פגיעה בחג; נישואין לבדם אסורים משום 'ושמחת בחגך' דהיינו שכחת שמחת הלב ברגל כאמור; סעודת אירוסין - אין בה איסור מצד דיני אישות שהרי אין כל חיוב לעשותה, ובודאי אין בעשייתה אלא פגיעה בחג בלבד משום עירוב שמחה בשמחה; סעודת נישואין - יש בה [מלבד הפגיעה בדיני נישואין] גם פגיעה בחג משום עירוב שמחה בשמחה. ובהלכות אישות הזכיר האיסור שמצד פגיעה בחיובי האישות, דהנה לכשנעייין שם בכל ההלכות הסמוכות, מדבר הרמב"ם רק בניהוג השמחה המעשי שמחויב החתן לשמוח עם אשתו, שהרי כתב באותה הלכה שאין נושאים נשים בערב שבת ובאחד בשבת, והדברים מכוונים רק כלפי הסעודה שיש בהכנתה חשש חילול שבת, אבל בנישואין עצמם ליכא קפידא, וכמוש"כ הגר"ד קרלינר (שם), והביא שכך היה המנהג במקומו, לישא בערב שבת ולדחות הסעודה לאחר השבת. וא"כ הכי נמי מה שכתב שם הרמב"ם שאין נושאים במועד - דבריו מכוונים בעיקרם כלפי סעודת הנישואין, שהיא תקנתא דידה ומחויבי האישות של החתן. ועל כן אין שייך שם הטעם דשכחת שמחת הלב ברגל אלא הטעם

ג באור דבריו ע' בשיעור קט"ד.

בית אבלים, ואינה מצד הלכות הנישואין, והיא בעיקרה ברכה אחת ונאמרת אף בלא עשרה [ורק להוציא מי שלא שמע בשעת הנישואין, מברכים עוד הפעם שש ברכות אם יש עשרה]. ובית חתנים' מיתלא תלי בשם חתן וזמן הרגל ידידה, שהוא חפצא של זמן שמחה ד'בית חתנים' דומיא דז' ימי אבלות דבית אבלים דתרוויהו מתקנת משה רבינו ע"ה.

ה והנה אמרין (במו"ק ח) שמותר לישא אשה בערב הרגל אעפ"י שימי המשתה נכנסים לרגל, שעיקר השמחה ביום ראשון. ונחלקו הפוסקים אם מותר בגוונא שלא עשה סעודה בערב הרגל, והסעודה הראשונה נעשית בתוך הרגל, או דלמא הסעודה הראשונה בכלל עיקר השמחה. ונקט השו"ע (תקמו"ב) להתירא [ולכתחילה כתבו האחרונים להחמיר]. וכתב המג"א שאסור לישא בערב הרגל ולעשות הסעודה בלילה שהרי בלילה הראשון של הנישואין עיקר השמחה, ותמה על השו"ע דמשמע שאף בלילה שרי. וכמה אחרונים תמהו על המג"א הלא מיעטו בגמרא (סוכה מה פסחים ע"א) ליל יו"ט ראשון מחיוב שמחה של הרגל וא"כ מדוע לא יעשה סעודת הנישואין בלילה זה (ע' חמד משה שם; שאג"א סח; מנחת ברוך ע"ט ועוד).

ז'באורה יש מקום לדון לתרץ שאמנם בלילה אין מצות שמחה, אבל מידי זמן שמחה מיהת לא נפיק שהרי מכלל הרגל הוא. ועל כן יש בזה משום אין מערבין שמחה בשמחה. ובוזה יש לתרץ קושית השאג"א על הרי"ף (ברכות טז) שכתב שאף אם אבלות יום ראשון דאורייתא תופסת הלילה עמו, מ"מ אינה נוהגת ביו"ט משום דאתי עשה דרבים דיו"ט ודחי עשה דיחיד דאבלות. וקשה הלא הלילה נתמעט ממצות שמחה וליכא עשה. ותירץ בחדושי הגרש"ר (כתובות) שאמנם אין בלילה מצות שמחה אבל הוא זמן שמחה בחפצא הלכך נדחית ממנו האבלות. ובוזה תירץ קושית המנ"ח (רסד) לאב"י דנשים עצמן אינן חייבות בשמחת הרגל, מ"ט לא נוהג בהן אבלות ברגל - דמ"מ אלו ימי שמחה. וא"כ היה נראה כמו"כ ליישב דברי המג"א שכיון שהלילה זמן שמחה הוא אין מערבין בו שמחה אחרת.

זאור לפי האמור לעיל אין לתרץ כן, דהתינח לענין שמחת לבו בחג י"ל שאף הלילה הוא זמן שמחת החג ואינו זמן לשמחה אחרת, אבל הלא הנישואין עצמם היו ביום והנידון הוא רק כלפי הסעודה דהיינו ניהוג השמחה שבפועל, וכלפי זה הלא ליכא תרתי דסתרי שהרי אין כאן עירוב ושיתוף של ניהוג אחד לשתי השמחות, דמצד הרגל הלא ליכא ניהוג מעשי דשמחה בלילה. ועוד נראה שאף לענין שמחת לבו אין מסתבר לאסור דהא ילפינן לה מ'ושמחת בחגך' וכיון שציווי זה אינו אמור בלילה ראשון, מהי תיתי למעט בוזה 'ולא באשתך' שישתכח ממנו שמחת הרגל, והלא אינו מצווה בשמחה זו כלל עתה.

זע"ר כן נראה בשיטת המג"א דס"ל דאיכא חיוב שמחה דאורייתא אף בלילה ראשון (וכמו שתפס בשיטתו השע"ת תקכ"ט סק"ד) ולא נתמעט לילה ראשון אלא משלמי שמחה. דהנה כבר עמדו האחרונים על השמטת הרי"ף והרמב"ם מיעוטא דליל ראשון משמחה (ע' ושב הכהן צה; חת"ס פסחים ע"א; הגהות אמרי ברוך על הטו"א חגיגה; החדושי הגר"ח סטנסייל; אבני"ז או"ח תכג; מנחת ברוך ע"ט; חזו"א או"ח קכד). ופירשו עפ"י שיטת הרמב"ם שאף בזמן הזה יש מצות שמחה דאורייתא ברגלים בבשר וביין [דלא כהתוס' במו"ק יד: דליכא מצוה דאורייתא אלא בבשר שלמים], וכפשט הברייתא בפסחים

בהלכות ב ה ו) שהחופה לבדה היא המתרת אותה לבעלה ולא הברכות [וכבר נחלקו הראשונים בדבר, ע' ב"ש ס"י נה סא]. ואם כי בתשובות הרמב"ם יש סתירה בענין זה, אך בספר היד מבואר שנקט ש'ילה בלא ברכה' היינו בלא חופה. ואם כן שוב יש לשאול מדוע חילק הרמב"ם דינא דברכת חתנים, שבהלכות אישות הביא רק הברכות שבשעת הנישואין ובהלכות ברכות הביא רק הברכות שמברכים בסעודות שבעת הימים.

זנראה בשיטת הרמב"ם שברכת חתנים שבנישואין וברכת חתנים בסעודות שבימי המשתה, חלוקות בגדר דינן, דהנה אמרין בגמרא ברכת חתנים בעשרה, ודעת הרמב"ן שאף ברכת 'אשר ברא' צריכה עשרה, שאף היא בכלל ברכת חתנים. ואילו הר"ן כתב להזכיר שברכה זו אינה טעונה עשרה דאינה 'ברכת חתנים' האמורה בגמרא אלא אפוי שמחה בעלמא (ע' פ"ק דכתובות), וכתב לדקדק כן מלשון הרמב"ם (ברכות ב.ט.ו) דאין צריך עשרה. ויש לעיין הלא בהלכות ברכות שם קרא הרמב"ם לברכה זו 'ברכת חתנים' וא"כ לשיטתו אמאי אין צריך עשרה.

זהנה כבר עמד רבנו מנוח שבהלכות ברכות קרא הרמב"ם רק לברכה זו 'ברכת חתנים' ואילו בהלכות אישות (יג) קורא כן לכל ששת הברכות, וכפי שמבואר בגמרא. ונראה מזה דלא הרי גדר ברכת חתנים שבהלכות אישות כברכת חתנים שבהל' ברכות, דהנה כבר דייק הגר"י מסידור דברי הרמב"ם שהכליל ברכת חתנים בתוך הלכות המזון, עם שאר התוספות שמוסיף בה כגון ברכת אבלים והזכרת מעין המאורע - הרי שברכת חתנים מדיני ברכת המזון היא וסניף לה ואינה ברכה המחויבת ועומדת בפני עצמה. ונראה שאמנם כן הוא הגדר בברכת חתנים הנאמרת בסעודות שבעת ימי המשתה, שאין הנישואין מחייבים אותה אלא 'בית חתנים' הוא המחייב, כלומר שברכת המזון הנאמרת בבית חתנים, צורתה להאמר בתוספת ברכה מסוימת השייכת לאותו הזמן, דומיא דברכת המזון בבית האבל שנאמרת בתוספת ברכה אחרת [ולפי"ז מבואר שלהרמב"ם אין מברכים ברכת חתנים אלא בסעודה וכמו ברכת האבלים, וכפשטות שיטת הבללי. והראשונים האריכו בוזה]. וכלפי דין זה אין נחשבת 'ברכת חתנים' אלא ברכת אשר ברא לחוד, שהיא הברכה הנוספת לעולם בברכת המזון שבבית חתנים [ורק אם יש שם אנשים שלא שמעו שאר הברכות שבשעת הנישואין, מברכים בשבילם אותן הברכות כשיש שם עשרה אנשים משום חיובם בברכות הנישואין שבשעת הנישואין, אבל אין אלו מעיקר תקנת 'ברכת חתנים' שנתקנה כתוספת בברהמ"ז בבית חתנים]. לא כן גדר 'ברכת חתנים' שבשעת הנישואין הנאמרות שלא בשעת ברכת המזון, אלו הן כל שש הברכות שניתקנו להאמר בשעת הנישואין, וחיובן משום הנישואין ולא משום לתא ד'בית חתנים', ובוזה מייירי הרמב"ם בהלכות אישות - שהרי הן מדיני הנישואין ולא מדיני ברכת המזון.^ד

הרי לימדנו הרמב"ם לדרוש סמוכין בסידורו, שסידר ברכת חתנים הנאמרת בנישואין בהלכות אישות, שסדר הנישואין הוא המחייבה. והיא כוללת כל שש הברכות. ואילו בהלכות ברכות סידר ברכת הנישואין בתוך הלכות ברכת המזון, שהיא ברכה המחויבת מדיני ברכת המזון הנאמרת בבית חתנים בדומה לברכת

ד ומ"מ גם אותן שש ברכות לא מצינו שייאמרו אלא עם ברכת המזון, וכמו שהזכיר הגרש"א (מנח"ש יח הערה 61) שתקון חכמים היה לברכן רק אחר ברהמ"ז ולא באמצע הסעודה.

ה ונראה לפי"ז שבשעת הנישואין בענין עשרה אף לברכת 'אשר ברא', וכפי פשטות דברי הרמב"ם בהלכות אישות (יג). ורק בבית חתנים בברכת המזון נאמרת אף בפחות מעשרה, דומיא דשאר תוספות שבברהמ"ז [וכן לענין ברכת אבלים לא הזכיר הרמב"ם דבעי עשרה. וע' בהג"מ שם ובכ"י יו"ד סוס"י שע"ט].

הכל מודים שהבעל הוא המצווה לשמחה. ועל כן הגם שפסק הרמב"ם כר"ז דנשים חייבות בשלמי שמחה אבל בחיוב האחר של שמחה, אף לר"ז החיוב מוטל על הבעל.

זמקור דברי הרמב"ם, וטעמו שפסק כר"ז הגם שהלכה ככתראי - כפי שהשיג הראב"ד - נראה משום שתפס כפשט הברייתא בחגיגה (ו:): המבואר בה להדיא שנשים איתנהו בשלמי שמחה, דתניא שלש מצוות נצטוו ישראל בעלותם לרגל, ראיה וחגיגה ושמחה וכו' יש בשמחה שאין בראיה ובחגיגה שהיא נהגת באנשים ובנשים [ועתוס' בקדושין שם שפירשו לאביי הך ברייתא שנוהגת בנשים אלא שעל הבעל מוטלת החובה להביא השלמים עבורה]. ומאידיך אף כדברי אביי שהבעל משמח את האשה בראוי לה וכן את שאר בני ביתו בראוי להם, מבואר גם כן בברייתא בפסחים (טז), וגם ברייתא זו תפס הרמב"ם להלכה, ומזה הוציא ששני דינים המה; הברייתא בחגיגה הלא מדברת במפורש בחובת שלמי שמחה שנצטוו ישראל בעלותם לרגל, ובזה נשתוו הנשים לאנשים, ואילו הברייתא בפסחים מדברת בשאר מיני שמחה בלא שייכות לקרבנות, ומזה נתמעטו הנשים מחובה עצמית¹. והרי הם שני גדרים נפרדים ביסודן במצות שמחה, שמחה מדיני אורח חיים השייכת בכל מקום ובכל זמן ושמחה ד'קדשים' האמורה במקדש, ונלמדים הם משני כתובים; 'ושמחת בחגך' היינו שמחת כל דבר, 'וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת וגו'' - היינו שלמי שמחה כדרז"ל.

והנה השאג"א (קא קב) כתב בשיטת כמה מהראשונים שאף בראש השנה יש מצות שמחה. ויש לדייק כן מדברי הרמב"ם (יו"ט ויז): 'שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב כו'. מלשונו נראה לשמוע שמצות שמחה קיימת גם בר"ה, שאל"כ מהו 'שאר ימים טובים' והרי אין שם אלא שבועות'. והרי ודאי ליכא בר"ה שלמי שמחה - הרי מוכח בדעת הרמב"ם שמלבד חיוב שלמים ישנה מצות שמחה שאינה קשורה כלל בדין שלמי שמחה.

ואם כן הרי מובנים דברי המג"א שיש חיוב ניהוג בפועל של שמחה גם בלילה ראשון, והיינו בבשר חולין ויין וכד', שלא נתמעט לילה ראשון אלא מדין שמחה דקרבנות². ועל כן נקט שאין לעשות אז סעודת נישואין שהרי משתף שתי שמחות בניהוג מעשי אחד.

^ט וצריך ליתן טעם שהנשים נתרבו בשלמי שמחה ולא נתרבו משאר עניני שמחה (ומצד הסברא היה מקום לומר להפך שהרי אין בידה להביא קרבן, וכמו שפירש ר"ת). ואפשר שענין שמחת הלב אינו תלוי בה"כ אלא בבעלה מפני שהיא ברשות אחרים או מטעם אחר, כמו שמצינו במצות 'ושמח את אשתו'. וכך יש לפרש הלשון 'אשה - בעלה משמחה', כלומר כך הוא הטבע.

^י אא"כ נפרש שכולל בזה ימים טובים מדרבנן כגון פורים והנוכה, ואעפ"י שבהמשך מסיים 'שנאמר ושמחת בחגך'. גם לשון הרמב"ם (יו"ט אבב): 'המחלל יו"ט שני, ואפילו של ראש השנה... וכשם שהראשון אסור בהספד ותענית וחייב בשמחה כך השני - לפום ריהטא משמע דקאי על כל מה שכתב מקודם - אך יש לדחות דלצדדין קתני ושמחה' לא קאי אראש השנה. ויש להעיר שבנוסח התפילות ברמב"ם אין אומרים בתפילת ראש השנה 'ותתן לנו ה'א' מועדים לשמחה הגים וזמנים ליששון כמו ברגלים.

ומסתבר שמצות שמחה בניהוג מעשי בבשר ויין וכד' לא נאמרה אלא ברגלים, ככתוב 'בחגך' ור"ה לא איקרי חג, וכ"מ לשון הרמב"ם בעשה נד' 'שצונו לשמוח ברגלים', ואולם מעצם היותם 'ימים טובים' הם ימים שמחים בעצם [וכגד שמבואר בפנים אודות 'שבעת ימי המשתה' שהם מצד עצמם זמן שמחה גם בלא ניהוג המעשה]. ונתיישב בזה דקדוקי הרמב"ם, דודאי יש לאדם להיות שמח וטוב לב בכל ימים טובים [ונראה שאף יוה"כ בכלל שאף הוא יום טוב ומועד], ואולם זמן המיוחד לניהוגי שמחה [היינו 'מועדים - לשמחה'] זה אינו אלא ברגלים.

^{יא} ויש להטעים בטעמא דקרא, דבקדשים הלילה הולך אחר היום הלכך לילה ראשון כשלפניו, אבל כלפי כל דיני הו"ט האחרים, הלילה שייך ליום שלמחה.

(קט). 'ושמחת בחגך וכו' אנשים בראוי להם, ביין וכו' ריב"ב אומר בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה'א, ועכשיו שאין ביהמ"ק קיים אין שמחה אלא ביין, וכ"כ הריטב"א והר"ן (סוכה מב). ואם כן י"ל דלילה ראשון נתמעט רק מחיוב שמחה דשלמים אבל לא מעיקר חיוב שמחה. וסייעתא גדולה לזה, דבגמרא (פסחים עא). יש צד למעט לילה ראשון משום דבעינן זביחה בשעת שמחה, והקשה השאג"א לשיטת הרמב"ם דאיכא שמחה אף בזמן דליכא קרבן, היכי ממעטינן שמחה משום דליכא זביחה, הלא השמחה אינה תלויה בזביחה כלל - אכן לפי האמור דעת הרמב"ם היא שלא מיעטו בגמרא אלא מדין שלמי-שמחה ולא מעיקר חיובא דשמחה. ובזה תירצו גם קושית השאג"א הנ"ל על הר"ף לענין אבלות בלילה, שאמנם להר"ף והרמב"ם יש חיוב דאורייתא של שמחה אף בלילה ראשון.

אלא שצריך לבאר מה מקור חילוק זה, והרי הריטב"א והר"ן שם כתבו שבשר שלמים מצוה מן המובחר - הרי שמצות שמחה אחת היא בעיקרה, וא"כ היאך אפשר לחלק הדברים. וכבר ביארנו הענין במק"א בדעת הרמב"ם לשיטתו, דהנה פליגי ר' זירא ואביי (בר"ה ו בקדושין לה): אם האשה חייבת בשמחה חיוב עצמי או אשה בעלה משמחה. ופשט דברי הרמב"ם (ריש הל' חגיגה) מורים שפסק כר"ז שחייבת. וכן תפסו המנ"ח (תפח, ח) ועוד אחרונים [ודלא כפי שנדחקו מאד בדבריו הכס"מ והלח"מ]. וכן הוכיחו מדבריו בהל' מעשה הקרבנות (יד, יד). וע"ש בלח"מ) שאשה קיימא בבל תאחר - הרי דמחויבת בזבחת שמה' כמבואר בסוגיא בר"ה. וכן מוכח להדיא מדבריו בהל' עכו"ם (יב, ג) שמונה את השמחה בין שאר מצוות עשה שהזמן גרמן שהנשים חייבות בהן. אלא שהקשו מדבריו בהל' יו"ט (פ"ו ה"ח) שהבעל משמח את אשתו בראוי לה, וכן את האלמנה השרויה אצלו - והם דברי אביי ודלא ר"ז - והיאך מוזכר שטרא לבי תרי.

אמנם התירוץ מבואר בעצם סידור דברי הרמב"ם, וכן מורים דבריו הברורים בספר המצוות (עשה נד), ששני דיני שמחה הם; מצות שמחה של אכילת שלמים, המבוארת ברמב"ם בהל' חגיגה, והיא קיימת אף בנשים כר' זירא, והיא זו הממועטת מלילה ראשון³, ועוד מצוה כללית לשמוח ברגלים המבוארת בהל' יום טוב, ועיקרה של מצוה זו הוא להיות שמח וטוב לב ע"י אמצעים שונים כפי הראוי לכל אדם ואדם, אנשים בבשר ויין וכו', וחיוב זה אינו מוטל על האשה אלא על הבעל לשמח את אשתו ואת כל בני ביתו, ודין זה נוהג בלילה הראשון כפשט הדברים בהל' יום טוב. וא"כ לדעת הרמב"ם לא נחלקו ר"ז ואביי אלא בדין שלמי שמחה, אבל בחיוב הכללי של שמחה ברגל

¹ ועי' גם רשב"ם תוס' פסחים קח: שפשט בדריהם מורים שיש מצות שמחה בליל פסח בשתי יו"ט. ואולם י"ל שאין ראיה לשאר הרגלים ש"ל שבליל פסח איכא מצות שמחה בגלל הקרבן וכמו ש"כ החזו"א (קכט דף ז סק"י), וכע"ז כתב הגר"י קמיניצקי. ועי' קובץ תשובות להגר"ש"א שליט"א (ח"ג רסז) בבאור דברי הרמב"ם חגיגה ב, ג - שלא נתמעט לילה ראשון משמחה אלא בסוכות, לא בפסח ובעצרת. וצ"ע. [ונראה שבדעת המנ"ח אין הכרח דס"ל שהוא מדאורייתא, ד"ל דס"ל כהתוס' במ"ק דנה"ז דליכא קרבן ויש חובת שמחה מדרבנן, מצות שמחה דמדרבנן אינה תלויה כלל בשלמים הלכך נוהגת אף בליל ראשון, ומצד זה אין לעשות סעודת הנישואין בלילה].

² ישעור ב. ושם נתבאר גדר חיוב שלמי שמחה.

³ וצ"ב אמאי השמיט הרמב"ם ד"ו הלא פסק שיש זביחה שלא בשעת שמחה וצריך להשיענו שאכילת השלמים אינה בליל ראשון, וני' שנקט שהוא מיעוט מסוים מחובת אכילת שלמי שמחה בלילה הראשון, וזה משמע ממיילא מדבריו כמה שסתם שמביאים השלמים ברגל [הגם שאפשר גם מקודם לכן] עם שאר קרבנות הרגל.

